

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента на дисертацію

Андрушків Вікторії Вікторівни на тему

«РЕГІОНАЛЬНЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ В УМОВАХ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора

філософії в галузі журналістики

Дисертаційна праця В.В. Андрушків «Регіональне телебачення в умовах диджиталізації» є своєчасним і актуальним дослідженням, значення якого посилюється стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних систем (ІКС) та трансформаціями, що супроводжують цифрові медіатехнології. Регіональне телебачення, будучи однією з найбільш репрезентативних галузей, зазнає суттєвих змін, що охоплюють як виробництво і споживання медіаконтенту, так і динаміку його репрезентації та роботи з даними. Згідно з дослідженням «Регіональна журналістика України у розбудові толерантного інформаційного простору», проведеного на замовлення ВОГО «Вінницький пресклуб» у лютому-березні 2024 року: журналісти відзначають різносторонні негативні професійні наслідки для своєї роботи, що проявилися після початку повномасштабної війни Росії проти України. Передусім, це збільшення навантаження (58%), зростання небезпек під час роботи (41%), закриття медіа (40%) та скорочення колективу (пішли до лав ЗСУ/ТрО/виїхали) – 37%. Умови воєнного стану в країні змінили вимоги до підготовки журналістських матеріалів. Тому частина опитаних вказували на недостатність знань та навичок для верифікації вірогідності інформації (29%) і звуження вибору тем, про які є можливість писати (21%). Абсолютна більшість респондентів (від 60% до 80%) назвали економічні та фінансові проблеми, брак фінансування (80%), розповсюдження російської дезінформації, зростання популярності телеграм-каналів з маніпуляціями (60%) та фізичні небезпеки, загрози життю, здоров'ю, майну (57%). Частина опитаних

звертала увагу на погіршення комунікації з органами державної влади/місцевого самоврядування, цензуру з їх боку (42%) та звуження спектра тем, самоцензуру (34%)».

Ці та інші проблеми дослідниця органічно і концептуально розглянула в контексті актуалізації необхідності зміни комунікаційних стратегій та адаптації регіонального телебачення до особливостей інтернет-аудиторії, використання таргетованих кампаній та онлайн-платформ. Особливість регіонального телебачення в умовах диджиталізації полягає у можливості збереження ідентичності та значущості для глядачів, з інтеграцією класичного та інноваційного медіаконтенту.

Сильними сторонами першого розділу є наступні опції. Здійснено ґрунтовний аналіз української та зарубіжної історіографії проблеми диджиталізації медіа, що дозволило виявити ключові тенденції та, що є важливим, визначити наявні лакуни у науковому дискурсі. Дисертантка чітко обґрунтовує наукову новизну, вперше пропонуючи ретроспективний погляд на генезу регіонального телебачення в умовах диджиталізації. Залучено до наукового обігу широку та репрезентативну джерельну базу, яка всебічно відображає особливості функціонування регіонального телебачення в умовах цифровізації.

Другий розділ «Регіональне телебачення в Україні: виклики та перспективи» присвячений глибокому аналізу поточного стану та перспектив розвитку регіонального телебачення в Україні в умовах диджиталізації. Детально проаналізовано розвиток медійних диджитал-трендів, представлено як зарубіжний, так і український досвід, що забезпечує широку компаративну перспективу. Визначено та систематизовано інструменти диджиталізації, які використовуються регіональними масмедіа в Україні, що має важливе практичне значення. Ґрунтовно досліджені науковицею особливості роботи редакцій і журналістів у сучасних умовах, з урахуванням інструментальних та

соціокультурних аспектів, а також ролі диджиталізації як каталізатора соціалізації. Надано якісні інсайти щодо адаптації регіональних медіа до нових реалій цифрового простору.

Продемонструвавши такі якості вченої, як наполегливість, вміння аналізувати, систематизувати, дисертантці вдалося представити цілісне й виважене уявлення про трансформаційні зміни контенту «Суспільного» в умовах диджиталізації, включаючи появу феномену конвергентності та конвергентних редакцій. Ґрунтовно розглянуто особливості взаємодії з аудиторією в інтернеті та соціальних медіа, з акцентом на зростаючу роль цифрових технологій у цьому процесі. Виявлено ключові фактори, що впливають на отримання зворотного зв'язку від аудиторії, такі як тема, настрій допису та використання мультимедійних елементів. Підкреслено роль суспільного мовника у збереженні конкурентоспроможності, продукуванні якісного медіаконтенту та підтримці довіри аудиторії у цифровому середовищі.

Основний зміст роботи, що складається з трьох розділів, вирізняється причиново-наслідковою послідовністю викладеного теоретичного й емпіричного матеріалу. Авторка опрацювала значний матеріал наукового, фактологічного й документального характеру, що сприяло здійсненню комплексного підходу до вивчення теми.

Корпус додатків у дисертації В.В. Андрушків «Регіональне телебачення в умовах диджиталізації» є ключовим джерелом емпіричних даних, що безпосередньо підтверджують та ілюструють наукові положення, практичну цінність та висновки роботи. Зокрема, Додаток А «Питання» – це перелік з 8 структурованих питань, які були адресовані фахівцям, що охоплюють критично важливі аспекти дослідження: використання інструментів та програм для роботи з соцмережами та створення контенту в інтернеті; трансформації у роботі редакцій та журналістів протягом 2017–2024 років; зміни контенту «Суспільного» в умовах диджиталізації; особливості взаємодії з аудиторією в

інтернеті та соцмережах; специфіка формування контенту «Суспільного» в месенджерах та на інших інтернет-платформах.

Разом із тим, ряд положень дисертації Андрушко В.В. спонукає до міркувань та дискусії. Вважаємо за доцільне попросити Вікторію Вікторівну дати відповіді не декілька запитань та відрефлексувати на побажання та зауваження:

1) Серед зауважень – граматичні огріхи (без дефісів уживання таких термінів, як «онлайн платформ», «онлайн медіа» , «медіа сервіси», «онлайн ресурсах» , «онлайн формат», «диджитал тренди» , «інтернет новин», стор. 72–73, 77, 85, 86, 87, 88, 90 та ін.; вживання зайвого дефіса, як-то у слові «без урахування тимчасово-окупованих земель...», стор. 15; тавтологічних сполук: «дисертаційне дослідження», стор. 13; помилкове написання окремо терміна «псевдо медіа», стор. 79; помилкове вживання закінчення у Р.в. у слові «...аналіз феномена метамедіа...», стор. 17;); огріхи в оформлюванні бібліографічних описів на стор. 5 та у покликаннях на джерела (напр., на стор.79).

2) У підрозділі 1.1 вжито прізвища зарубіжних вчених в оригіналі, а не в перекладі чи коректній транслітерації, як того вимагає норма: «У Еволюцію діяльності провідних європейських новинних медіа впродовж десятиліття диджиталізації (2010–2020 рр.) обговорено в статті T. Tomaz [220]. Взаємозв'язок між європейськими регіональними медіа, інноваціями, процесами цифровізації та боротьбою з дезінформацією в сучасному медіаконтексті проаналізовано в роботі T. Rodríguez-Martelo, J. Rúas-Araújo та I. M. González [211]...» (від стор.31).

3) У вступі дослідниця зауважує таке: «...у межах міждисциплінарного підходу (наукоємне й історичне пізнання). Останній зумовлений використанням широкої методологічної бази, у яку входять як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи вивчення сучасного медійного дискурсу». Тож виникає потреба в уточненні тлумачення міждисциплінарного підходу, який науковиця в дужках деталізує як наукоємне й історичне пізнання та

як широку методологічну базу загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Ці твердження викликають додаткових аргументів, адже в науковому дискурсі міждисциплінарний підхід тлумачиться як спосіб об'єднання знань та методів із різних наукових дисциплін, різних галузей знань, а не загальнонаукових та спеціально-наукових методів. На стор. 54 дослідниця в контексті підходів зауважує, що *«...у залученні міждисциплінарного підходу, поєднання з яким продукує досягнення поставлених у дослідженні наукових завдань (див. – вступ) у випадку принципів наукоємного та історіографічного пізнання»*. Отже, знову маємо питання зв'язку міждисциплінарного підходу та наукоємного та історіографічного пізнання. Так, до дискусії, зауважимо, що Словник української мови в 11-ти томах пропонує таке тлумачення поняття «наукоємний» – «пов'язаний із значними науковими дослідженнями, який вимагає серйозних наукових розробок. Напр.: наукоємне обладнання, наукоємна продукція, наукоємна галузь», а метод «історіографічний» академічно заснований на вивченні виникнення, формування та розвитку об'єктів у хронологічній послідовності.

4) У контексті методологічних підходів, обраних науковицею, ще маємо певні запити на дослідницькі коментарі.

- На стор. 54 зазначено про *«комплексний методологічний підхід, використання якого пов'язане з тим, що інформація, поряд з матерією та енергією, стає реальною виробничою силою»*. Про яку енергію йдеться?

- На стор. 61 читаємо: *«Органічним у межах нашого дослідження вважаємо актуалізацію аналізу документів, в межах якого звертається особлива увага на побутові реалії (у нашому випадку – ті, які пов'язані з функціонуванням регіонального телебачення в умовах диджиталізації) [28]»*. Варто, певно, уточнити щодо кореляції методу аналізу документів, тобто процесу дослідження та інтерпретації інформації, що міститься в різних медіа-джерелах, та побутових реалій

і яких саме. І чим метод аналізу документів відрізняється від ретроспективного аналізу, описаного науковицею в наступному фрагменті? *«Окрім того, було застосовано ретроспективний метод, який використано для висвітлення специфіки побутування регіонального телебачення в умовах диджиталізації з аналізом опосередкованої ІКС комунікації. Джерелом вивчення вищезазначеного стали такі групи документів: нормативно-правові (Конституція України, закони, підзаконні акти, постанови, рішення, статuti тощо); аналітично-звітні (статистичні дані, результати соціологічних досліджень, моніторингів та опитувань аудиторії, огляди, звіти тощо); масмедіа (аудіовізуальні медіа, онлайн медіа тощо) та інші (див. 1.2)».*

- *«Пов'язаним з ретроспективним є метод компаративного аналізу, використання якого дозволило відстежити кореляції між науковими працями окремих дослідників та їх груп [162]» (стор. 61).* Очевидно, у контексті використання цього методу очікувалося б почути про порівняння не наукових праць, адже тема роботи не історіографічна про регіональне телебачення, а про зіставлення фахових явищ регіонального ТБ в умовах диджиталізації.

- Чим відрізняються і як саме застосовано в роботі конкретноісторичний метод та метод історичного моделювання?

- На стор. 62 твердження: *«Таким чином, дані, першою чергою, теоретичні, а не емпіричні, тобто прогностичні, форсайтні дослідження, стають у дискурсі нового типу основою всіх процесів, у тому числі у побутуванні регіонального телебачення...[215]»* потребує додаткового розтлумачення, чому саме теоретичні дані у протиставленні до емпіричних стали основою дискурсу нового типу?

- На стор. 63 читаємо: *«Метод типологізації актуалізований для виокремлення особливостей побутування регіонального телебачення в умовах диджиталізації з подальшою кумуляцією останніх у цілісну картину його функціонування. Прикметно, що узагальнення, актуалізоване під час використання вищезазначеного методу, дозволило відстежити генезу та кореляції регіонального телебачення з процесом диджиталізації»*.

Традиційно типологічний метод передбачає поділ певної сукупності об'єктів на впорядковані та систематизовані групи, що мають відповідні властивості. Про які типи/групи йдеться в контексті дослідження?

5) Певних уточнень потребують пункти наукової новизни:

- В опції *«представлено генезу процесу комунікації з аудиторією в умовах диджиталізації аналізованого періоду, а також висвітлено особливості взаємовпливу масмедіа й актуалізованого у вищезазначеному процесі інструментарію»* потребує розтлумачення хронологічне окреслення *«аналізованого періоду»*, адже у вступі немає згадок про хронологічні межі дослідження.
- *«опрацьовано українську та зарубіжну історіографію досліджуваної проблеми у контексті диджиталізаційних процесів та репрезентовано генезу масмедіа щодо трансформацій форм і видів взаємодії та залучення аудиторії, а також розвитку сучасних диджитал трендів»*. Чи може науковою новизною бути опрацьована історіографічна джерельна база? Можливо, опрацьована історіографічна джерельна база дозволила комплексно вирішити наукову проблему?

Дисертантка ґрунтовно проаналізувала досвід «Суспільного Мовлення» на прикладі кількох регіональних філій (Дніпро, Львів, Миколаїв) через інтерв'ю з провідними фахівцями диджитал-груп. Проте, зважаючи на широку назву

дисертації «Регіональне телебачення в умовах диджиталізації», було б доцільно уточнити, наскільки висновки, зроблені на основі аналізу досвіду суспільного мовника (який має свою специфіку фінансування та місії), можуть бути поширені на інші форми регіонального телебачення (комерційне, приватне, комунальне тощо) в Україні. Це питання репрезентативності та доцільності розширення емпіричної вибірки та компаративного аналізу з іншими типами регіональних ТБ. А також цікаво було б все-таки прослідкувати заявлену кореляцію трансформацій регіонального ТБ із соціокультурними та історико-політичними кризами/змінами/викликами.

При цьому наголошу, що висловлені зауваження і коментарі не присаджують науковій цінності дослідницької праці – актуальної, світоглядно значущої та результативної. Вважаю, дисертантка впоралася з імперативами корпусу завдань роботи. А деякі наукові напрацювання, що в розвідці дисертантки мають пунктирні чи орієнтаційні аспекти, можуть надалі перетворитися в перспективні дослідження, включно з аналізом ролі штучного інтелекту та нових інтерактивних технологій у виробництві та поширенні регіонального телевізійного контенту, а також розробку методик оцінки впливу цих інновацій на суспільну свідомість та медіаграмотність аудиторії; дослідження, спрямовані на розробку практичних рекомендацій щодо посилення конкурентоспроможності регіонального телебачення у цифровому середовищі та його адаптації до вимог сучасного інформаційного простору.

За здійсненим аналізом пропонованого до захисту дослідження від формулювання теми й означення суті проблеми до розбору науково-теоретичних питань, порушених у ньому, маю усі підстави стверджувати: дисертація В.В. Андрушків «Регіональне телебачення в умовах диджиталізації» є самостійною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису, містить оригінальні науково обґрунтовані результати і наукові положення, що, дійсно, представляють цінність для

української журналістської науки. Відповідає вимогам до дисертацій, що подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань – 06 Журналістика за спеціальністю 061 – журналістика. Автор дослідження, Андрушків Вікторія Вікторівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі журналістики.

Рецензент:

доктор наук із соціальних комунікацій, професор,
професор факультету журналістики
Запорізького національного університету

В. А. Ковпак